

Extra inzet en aanbod voor toptalenten

Een onderzoek naar het gepercipieerd belang, de beleving en behoefte onder leerlingen, ouders, leraren en schoolleiders

Hoofdpijnenverslag

Uitgevoerd door GfK Intomart in opdracht van OCW / COM / Communicatieadvies en Omgevingskennis
i.s.m. projectgroep Toptalenten

Januari 2014

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Essentie Hoofdlijnenverslag	4
Hoofdlijnenverslag	9
Inleiding	10
Toptalent - wat verstaat men eronder?	10
Hoeveel toptalenten zijn er?	11
Belang extra inzet onderwijsaanbod voor toptalenten	12
De principes en risico's achter meer aandacht voor toptalent	14
Prestatiecultuur	16
Extra aandacht voor toptalenten: de beleving van toptalenten zelf en hun ouders	21
Extra aandacht voor toptalenten: de beleving van leraren en schoolleiders	23
Haalbaarheid	25
Hoofdconclusies	28
Steekproef en weging	29
Tenslotte	30

Inleiding

In dit verslag wordt gerapporteerd over een online enquêteonderzoek naar het gepercipieerde belang, de beleving en behoeften die er leven met betrekking tot een extra inzet en onderwijskundig aanbod voor 'toptalenten' in het primair en voortgezet onderwijs.

Het is uitgevoerd onder leerlingen op het voortgezet onderwijs¹, ouders en leraren van kinderen op het primair en voortgezet onderwijs en leraren en schoolleiders in het primair en voortgezet onderwijs. Binnen het voortgezet onderwijs is telkens afzonderlijk acht geslagen op het VMBO, het HAVO en het VWO bij alle respondentgroepen. In totaal zijn 2265 respondenten ondervraagd. De vragenlijst bevat een module met algemene vragen die door alle respondenten zijn beantwoord en vervolgens zijn aan de verschillende respondentgroepen specifieke vragen voorgelegd. Relevante verschillen tussen de verschillende respondentgroepen worden toegelicht als ze van belang zijn voor de strekking van het onderzoek.

Dit onderzoeksverslag heeft twee delen:

- Essentie hoofdlijnenverslag
- Hoofdlijnenverslag

Essentie hoofdlijnenverslag

In de essentie van het hoofdlijnenverslag zijn de uitkomsten van het onderzoek in de kern weergegeven. Het verslag is zelfstandig leesbaar.

Hoofdlijnenverslag

In het hoofdlijnenverslag wordt uitgebreider ingegaan op de uitkomsten van het onderzoek, maar ook hier wordt geselecteerd op de hoofduitkomsten, zij het veel minder rigide dan in de essentiële weergave van de uitkomsten. Ook dit verslag is zelfstandig leesbaar.

¹ Kinderen in het primair onderwijs zijn niet ondervraagd vanwege hun jonge leeftijd.

Essentie Hoofdpijnenverslag

Inleiding

In dit verslag wordt gerapporteerd over een online enquêteonderzoek naar het gepercipieerde belang, de beleving en behoeften die er leven met betrekking tot een extra inzet en onderwijskundig aanbod voor 'toptalenten' in het onderwijs. Het is uitgevoerd onder leerlingen op het voortgezet onderwijs, ouders en leraren van kinderen op het primair en voortgezet onderwijs en leraren en schoolleiders in het primair en voortgezet onderwijs. Binnen het voortgezet onderwijs is telkens afzonderlijk acht geslagen op het VMBO, het HAVO en het VWO bij alle respondentgroepen. In totaal zijn 2265 respondenten ondervraagd. De vragenlijst bevat een module met algemene vragen die door alle respondenten zijn beantwoord en vervolgens zijn aan de verschillende respondentgroepen specifieke vragen voorgelegd.

Toptalent

- In een vrije associatie op de vraag wat 'toptalent' betekent, domineert het woord 'goed'. Daarnaast valt op dat de leerkrachten en de schoolleiding bij toptalent – eveneens - aan zichzelf denken; veel vaker dan de ouders en de leerlingen dat doen. Van betekenis is ook wat niet vaak genoemd wordt: van de in totaal 2265 respondenten denken niet meer dan 51 respondenten aan hoogbegaafdheid.
- Toch noemt op de vraag hoeveel procent van een klas tot toptalent gerekend kan worden een duidelijke meerderheid een percentage tot 5%. Er is dus sprake van een behoorlijke discrepantie tussen wat OCW beoogt aan te duiden met de term toptalent en datgene wat leerlingen, ouders, docenten en de schoolleidingen daar spontaan onder verstaan.
- Feitelijk rekent 16% van de leerlingen op het VMBO zichzelf desgevraagd tot de beste 20% van de klas, op het HAVO is dat 22% en bij het VWO 30%. Er is derhalve bij het VMBO en het HAVO geen discrepantie tussen de feitelijke schatting van het percentage toptalenten zoals leerlingen dat zelf doen en de definitie van het percentage toptalenten van het departement. Bij de VWO-leerlingen zien we een iets groter verschil tussen de departementale definitie en het aantal VWO-ers dat zichzelf tot de besten rekent.
- Van de leerlingen die zichzelf niet rekenen tot de 20% besten in hun klas meent 36% van de VMBO-ers, 39% van de HAVO-leerlingen en 43% van de VWO-ers wel tot de 10% besten in één of meer vakken te behoren.

Belang extra inzet en onderwijsaanbod voor toptalenten

- Om welk schooltype (basisonderwijs, VMBO, HAVO, VWO) of onderzoeksgroep (leerlingen, ouders, leraren, schoolleiding) het ook gaat, vrijwel iedereen vindt het desgevraagd (zeer) belangrijk dat scholen zich meer gaan inzetten voor toptalenten.
- Ook vindt een zeer grote meerderheid telkens bij alle onderzoeksgroepen het (zeer) belangrijk dat er voor toptalenten op scholen extra onderwijsaanbod komt (bijvoorbeeld speciale lessen, moeilijker lesstof, vakken op hoger niveau) waardoor ze uitgedaagd worden om optimaal te presteren.

Extra aandacht voor toptalenten: de beleving van 'topgetalenteerden'² en hun ouders

- Van de leerlingen in het voortgezet onderwijs die van zichzelf inschatten dat ze tot de 20% besten van de klas behoren (de toptalenten) verveelt 56% zich vaak of bijna altijd omdat de lesstof te makkelijk is of omdat hij/zij eerder klaar is dan de rest.
- De helft van de toptalenten voelt zich op school niet voldoende of helemaal niet uitgedaagd om er uit te halen wat in hen zit.
- Bijna twee derde van de toptalenten in het voortgezet onderwijs (64%) zegt op school *geen extra aandacht en uitdaging te krijgen*. In de gevallen waarin wel sprake is van extra aanbod en uitdaging voor toptalenten op school, sluit dat meestal voldoende of goed aan bij wat deze leerlingen willen. Van de toptalenten die *geen* extra aanbod krijgen, zegt een meerderheid (64%) een dergelijk extra aanbod te missen. Uiteindelijk gaat het dus om 41% van de toptalenten die geen extra aanbod krijgt maar dat tegelijkertijd wel mist.
- Van de ouders die inschatten dat hun kind tot de beste 20% van de klas behoort, denkt 35% dat hun kind zich wel eens verveelt en meent 29% dat hun kind niet voldoende wordt uitgedaagd om er uit te halen wat er in zit.
- De ouders van toptalent in het primair onderwijs zijn in meerderheid van mening dat hun kind extra aanbod en uitdaging krijgt (72%) terwijl de ouders van leerlingen in het voortgezet onderwijs dat in minderheid vinden (30%). De ouders die aangeven dat hun topgetalenteerde kind *geen* extra aanbod en uitdaging krijgt, vinden dat hun kind daar wel gebaat zou zijn, zo zegt eveneens een ruime meerderheid.

Extra aandacht voor toptalenten: de beleving van leraren en schoolleiders

- Hoewel de percentages natuurlijk niet overeenkomen, liggen de uitspraken van de leraren over de speciale aandacht die zij wel of niet aan toptalent geven wel in lijn met de observaties van de leerlingen en de ouders.
- Ongeveer de helft van de docenten op het voortgezet onderwijs geeft aan geen speciale aandacht te besteden aan toptalenten (VMBO: 53%, HAVO: 51%, VWO: 53%), de anderen doen dat wel.
- In het basisonderwijs is er meer aandacht voor toptalent: 85% van de docenten geeft aan speciale aandacht aan hen te geven. In veruit de meeste gevallen bestaat die extra aandacht uit meer uitdagende opdrachten en extra taken als het reguliere werk af is. Ook worden wel, maar in iets mindere mate, uitdagende opdrachten gegeven buiten de lessen om. In het basisonderwijs wordt met de meest getalenteerde leerlingen relatief vaak in een aparte (plus)klas gewerkt of in een apart groepje in de klas.
- Telkens een meerderheid van de docenten geeft aan meer te willen doen voor de meest getalenteerde leerlingen.

Prestatiecultuur

- Het is niet voor alle leerlingen een vanzelfsprekendheid dat het leuk is tot de besten te behoren. Op het VWO lijkt – volgens de leerlingen – wel een iets sterkere positiviteit te bestaan voor een prestatiecultuur dan bij het HAVO en vooral VMBO. Driekwart van de VWO-leerlingen zegt dat bij hen op school uitblinken mag; bij het VMBO en het HAVO zegt ongeveer de helft dat. Van de VMBO-leerlingen zegt ongeveer een derde dat het leuk is om een van de besten te zijn. Bij het HAVO en VWO geeft de helft dat aan. Ongeveer een derde van de VMBO-leerlingen zegt dat het in hun klas niet stoer is om hoge cijfers te halen, bij de HAVO- en VWO-

² In de vragenlijst is aan de VO-leerlingen gevraagd of zij zichzelf beschouwen tot de 20% besten van de klas en ook aan de ouders van de leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs is gevraagd of zij inschatten of hun kinderen tot de beste 20% van de klas/groep behoren.

leerlingen is dat respectievelijk 18% en 16%. Circa een derde van de VMBO-leerlingen zegt dat het niet uitmaakt hoge cijfers te halen omdat dat niets extra's oplevert. Bij de HAVO- en VWO-leerlingen zegt respectievelijk 26% en 24% dat.

- Kijken we specifiek naar de groep leerlingen die zichzelf vinden behoren tot de beste 20% van de klas of groep (de toptalenten), dan zien we dat deze groep wel iets positiever staat tegenover presteren dan gemiddeld.
- Ook ongeveer een derde van de VMBO-docenten vindt – net als de leerlingen – dat er op school een sfeer heerst waarbij het niet stoer is om hoge cijfers te halen. Van de docenten op het HAVO vindt – en dat is sterker dan de leerlingen en ouders dat doen – bijna een derde dat het niet stoer gevonden wordt hoge cijfers te halen. Ongeveer een vijfde van de VWO-docenten zegt dat het niet stoer gevonden wordt hoge cijfers te halen. Dat lijkt op wat de VWO-leerlingen zelf zeggen, maar duidelijk hoger dan de ouders van VWO-leerlingen denken.
- Docenten in het voortgezet onderwijs maken in minderheid een onderscheid in prestatieniveaus om vervolgens het onderwijs daarop aan te passen (VMBO 31%, HAVO 22%, VWO 25%). In lijn daarmee: ongeveer de helft van de docenten in het voortgezet onderwijs geeft aan dat hun toptalenten minder aandacht krijgen omdat zij zich zelf wel redden (VMBO 51%, HAVO 51%, VWO 48%). Leraren in het basisonderwijs zijn daar in minder grote getale van overtuigd (38%). In het basisonderwijs maken de docenten veel meer (78%) dan de leraren in het voortgezet onderwijs onderscheid in prestatieniveaus en passen zij het onderwijs daarop aan. Ongeveer de helft van de docenten in het basisonderwijs denkt (53%) dat hun toptalenten voldoende uitdagend onderwijs krijgen.

Faciliteiten

- De schoolleidingen op het basis- en voortgezet onderwijs vinden in een grote meerderheid dat de school de leraren stimuleert om uitdagend onderwijs te bieden. Een meerderheid is ook van mening dat de school extra instrumenten biedt aan de leraren om uitdagend onderwijs te kunnen bieden. Eveneens heeft een meerderheid de overtuiging er voor te zorgen dat de leraren voldoende opgeleid en toegerust zijn om uitdagend onderwijs te kunnen bieden aan topgetalenteerde leerlingen. Een meerderheid van de leraren daarentegen (basisschool 54%, VMBO 81%, HAVO 80%, VWO 79%) vindt dat de school *niet* voldoende faciliteiten biedt om uitdagend onderwijs aan topgetalenteerde leerlingen te kunnen geven.
- Hoewel de schoolleidingen in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs in meerderheid vinden dat zij de leraren stimuleren om uitdagend onderwijs te bieden, zij ook de overtuiging hebben de leraren extra instrumenten aan te reiken om uitdagend onderwijs te bieden, zij er bovendien voor zeggen te zorgen dat de docenten voldoende opgeleid zijn om uitdagend onderwijs te bieden, is slechts een minderheid van de schoolleidingen tevreden over wat zij doen. Bij het VWO in een overgrote meerderheid van mening dat zij graag meer zouden willen doen voor de leraren als het gaat om uitdagend onderwijs bieden aan toptalenten.
- De docenten die zeggen voldoende gefaciliteerd te worden, geven aan dat dit vooral om intercollegiale kennisdeling gaat en het volgen van cursussen (in het basisonderwijs, het HAVO en het VWO). Dat blijkt ook uit de antwoorden van de schoolleidingen. De docenten die zeggen niet ondersteund te worden door school hebben achtereenvolgens in aflopende mate behoefte aan cursussen, methodeontwikkeling en kennisdeling met collega's.

Haalbaarheid

- Veel ondervraagden menen dat er van leraren al zoveel wordt gevraagd dat er geen tijd meer is voor extra aandacht en uitdagend onderwijs voor toptalenten. Bij de docenten in het basisonderwijs, het VMBO, het HAVO en het VWO is een meerderheid deze mening toegedaan (respectievelijk 60%, 78%, 89% en 78%). Op basis van veel met name kwalitatief onderzoek in focusgroepen weten wij dat docenten vaak in reactie op nieuwe plannen en inzichten zeggen daar geen tijd voor te hebben en ook wijzen op de onhaalbaarheid van de voorgelegde plannen. Die reactie moet lang niet altijd begrepen worden als verzet tegen de nieuwe plannen en inzichten, maar die komen voort uit de volheid van de agenda van de docenten. Die interpretatie is ook hier voor de hand liggend. Nagenoeg alle leraren vinden het immers (zeer) belangrijk extra aandacht en uitdaging aan topgetalenteerde leerlingen te geven.

- Bij de docenten op het VMBO, HAVO en VWO vindt bovendien een meerderheid (van respectievelijk 61%, 72% en 56%) dat het op de eigen school niet haalbaar is om elk kind het onderwijs te geven dat het nodig heeft. Bij de leraren op het basisonderwijs vindt 45% dat.
- Er bestaat ook twijfel over de vaardigheden van de meeste docenten om elk kind het onderwijs te geven dat het nodig heeft. Die twijfel is er bij alle onderzoeksgroepen; alleen bij de leerlingen op het VWO heeft een krappe meerderheid (53%) de overtuiging dat de meeste leraren voldoende vaardigheden hebben.
- Het merendeel van de leraren vindt overigens zelf wel over voldoende vaardigheden te bezitten om ook aan toptalenten het onderwijs te geven dat hen optimaal uitdaagt (58% in PO, 68% VMBO, 67% HAVO, 79% VWO).

Hoofdconclusies

Er is brede steun voor het hoofdgedachtengoed achter de extra inzet en aandacht voor toptalenten. Om welk schooltype of onderzoeksgroep het ook gaat: vrijwel iedereen vindt het (zeer) belangrijk dat scholen zich meer gaan inzetten voor toptalenten, zo blijkt. Ook vindt een zeer grote meerderheid het (zeer) belangrijk dat er voor toptalenten op scholen extra onderwijsaanbod komt (bijvoorbeeld speciale lessen, moeilijker lesstof, vakken op hoger niveau) waardoor ze uitgedaagd worden om optimaal te presteren.

In de praktijk blijkt dat met name op het voortgezet onderwijs de toptalenten zich niet (voldoende) uitgedaagd voelen. Een ruime meerderheid van de toptalenten zegt op school geen extra aandacht en uitdaging te krijgen (VMBO 63%, HAVO 71%, VWO 64%). Op de basisschool wordt volgens de ouders meer dan op het voortgezet onderwijs extra aanbod en uitdaging gegeven aan toptalenten: 55% van de ouders van de toptalenten meent dat daar sprake van is. De uitspraken van de leraren over de speciale aandacht die zij wel of niet aan toptalent geven liggen in lijn met de observaties van de leerlingen en de ouders. Leraren in het primair onderwijs doen dat in grote meerderheid (85%) wel, zo zeggen zij zelf. Een meerderheid van de leraren geeft evenwel aan graag meer te willen doen voor hun toptalenten.

Het is niet voor alle leerlingen een vanzelfsprekendheid dat het leuk is tot de besten te behoren. Op het VWO lijkt – volgens de leerlingen – wel een iets sterkere positiviteit te bestaan voor een prestatiecultuur dan bij het HAVO en vooral VMBO. Driekwart van de VWO-leerlingen zegt dat bij hen op school uitblinken mag; bij het VMBO en het HAVO zegt ongeveer de helft dat. Docenten in het voortgezet onderwijs maken naar eigen zeggen in minderheid een onderscheid in prestatieniveaus om vervolgens het onderwijs daarop aan te passen ((VMBO 31%, HAVO 22%, VWO 25%).

De schoolleidingen op het basis- en voortgezet onderwijs vinden in een grote meerderheid dat de school de leraren stimuleert om uitdagend onderwijs te bieden. Een meerderheid van de leraren vindt echter dat de school niet voldoende faciliteiten biedt om uitdagend onderwijs aan topgetalenteerde leerlingen te kunnen geven (basisschool 54%, VMBO 81%, HAVO 80%, VWO 79%).

Er is niet zomaar ruimte in de agenda's van docenten om extra aandacht en uitdaging te bieden. Een meerderheid van de docenten in het voortgezet onderwijs vindt dat het op de eigen school niet haalbaar is om elk kind het onderwijs te geven dat het nodig heeft (VMBO 61% , HAVO 72% en VWO 56%). Bij de leraren op het basisonderwijs vindt 45% dat. Er bestaat ook twijfel over de vaardigheden van de meeste docenten om elk kind het onderwijs te geven dat het nodig heeft.

Hoofdpijnenverslag

Inleiding

In dit verslag wordt gerapporteerd over een online enquêteonderzoek naar het gepercipieerde belang, de beleving en behoeften die er leven met betrekking tot een extra inzet en onderwijskundig aanbod voor 'toptalenten' in het onderwijs. Het is uitgevoerd onder leerlingen op het voortgezet onderwijs, ouders en leraren van kinderen op het primair en voortgezet onderwijs en leraren en schoolleiders in het primair en voortgezet onderwijs. Binnen het voortgezet onderwijs is telkens afzonderlijk acht geslagen op het VMBO, het HAVO en het VWO bij alle respondentgroepen. In totaal zijn 2265 respondenten ondervraagd. De vragenlijst bevat een module met algemene vragen die door alle respondenten zijn beantwoord en vervolgens zijn aan de verschillende respondentgroepen specifieke vragen voorgelegd.

Toptalent – wat verstaat men eronder?

Aan het begin van de enquête is gevraagd wat de leerlingen, de ouders, de docenten en de schoolleiding verstaan onder 'toptalenten'. De verschillen tussen de onderzoeksgroepen zijn klein. Wel valt op dat de leerlingen relatief weinig verschillende woorden hebben in hun omschrijvingen. Ook valt op dat de leerkrachten en de schoolleiding bij toptalent vaker dan de ouders en de leerlingen – eveneens – aan zichzelf denken. Van betekenis is ook wat niet vaak genoemd wordt: van de in totaal 2265 respondenten denken er niet meer dan 51 aan hoogbegaafdheid. Het woord 'goed' is een veel prominenter associatie. Woorden als 'leerling' en 'kind' zijn niet meegenomen in de woordwolken, omdat die zo vaak voorkomen dat ze meer inhoudelijke associaties voor een belangrijk deel weg zouden hebben gedrukt.

Ouders

Leerlingen

Hoeveel toptalenten zijn er?

Op de vraag hoeveel procent van een klas tot toptalent gerekend kan worden, noemt een duidelijke meerderheid een percentage tot 5%. Er is dus sprake van een behoorlijke discrepantie tussen wat OCW beoogt aan te duiden met de term toptalent (de beste 20% binnen een klas/groep) en datgene wat leerlingen, ouders, docenten en de schoolleiders daar spontaan onder verstaan.

Feitelijk – als gevraagd wordt van zichzelf in te schatten of zij zich tot de besten in hun klas behoren - rekent 16% van de leerlingen op het VMBO zich tot de beste 20% van de klas, op het HAVO is dat 22% en bij het VWO 30%³. Er is derhalve bij het VMBO en het HAVO geen discrepantie tussen de feitelijke schatting van het percentage toptalenten zoals leerlingen dat zelf doen en de definitie van het percentage toptalenten van het departement. Bij de VWO-leerlingen zien we een iets groter verschil tussen de departementale definitie en het aantal VWO-ers dat zichzelf tot de besten rekent..

Van de leerlingen die zichzelf niet rekenen tot de 20% besten in hun klas meent 36% van de VMBO-ers, 39% van de HAVO-leerlingen en 43% van de VWO-ers wel tot de 10% besten in één of meer vakken te behoren.

³ Om een indicatie te krijgen van de beleving onder de groep potentiële toptalenten, wordt in dit rapport soms ingezoomd op deze groep leerlingen die zichzelf inschatten als behorend tot de beste 20 procent van hun klas/groep (in totaal gemiddeld 21% van alle ondervraagde leerlingen). Deze groep wordt in dit rapport ook wel aangeduid als “toptalenten” of “topgetalenteerden”.

Belang extra inzet en onderwijsaanbod voor toptalenten

In de vragenlijst is de respondenten uitgelegd wat OCW onder toptalenten verstaat. De letterlijke tekst die in de enquête is gebruikt, luidt als volgt:

'Deze vragenlijst gaat over het stimuleren van de meest talentvolle leerlingen op basisscholen en in het voortgezet onderwijs. Deze toptalenten vinden we op alle niveaus: kleuters die al vroeg kunnen lezen, HAVO- en VWO-leerlingen die uitblinken in bijvoorbeeld wiskunde of natuurkunde, maar ook VMBO-ers die heel goed zijn in bepaalde (beroeps)vakken. Onderzoek laat zien dat Nederland uitblinkt in onderwijs voor leerlingen die meer moeite hebben met de lesstof, maar dat de meest talentvolle leerlingen vaak uitdaging missen op school en hierdoor onder hun kunnen presteren.

Als we in deze vragenlijst over toptalenten spreken, dan hebben we het over de best presterende 20% leerlingen in de klas/groep.

Met een plan van aanpak voor toptalenten wil het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap leraren, schoolleiders en bestuurders meer ruimte geven en stimuleren om talent op elk schoolniveau uit te dagen en te waarderen en/of belonen. We vinden het belangrijk dat dit plan tot stand komt samen met leerlingen, ouders, leraren en schoolleiders. Daarom leggen we u met deze vragenlijst graag enkele vragen voor over onderwijs voor toptalenten en ideeën hierover voor de toekomst'.

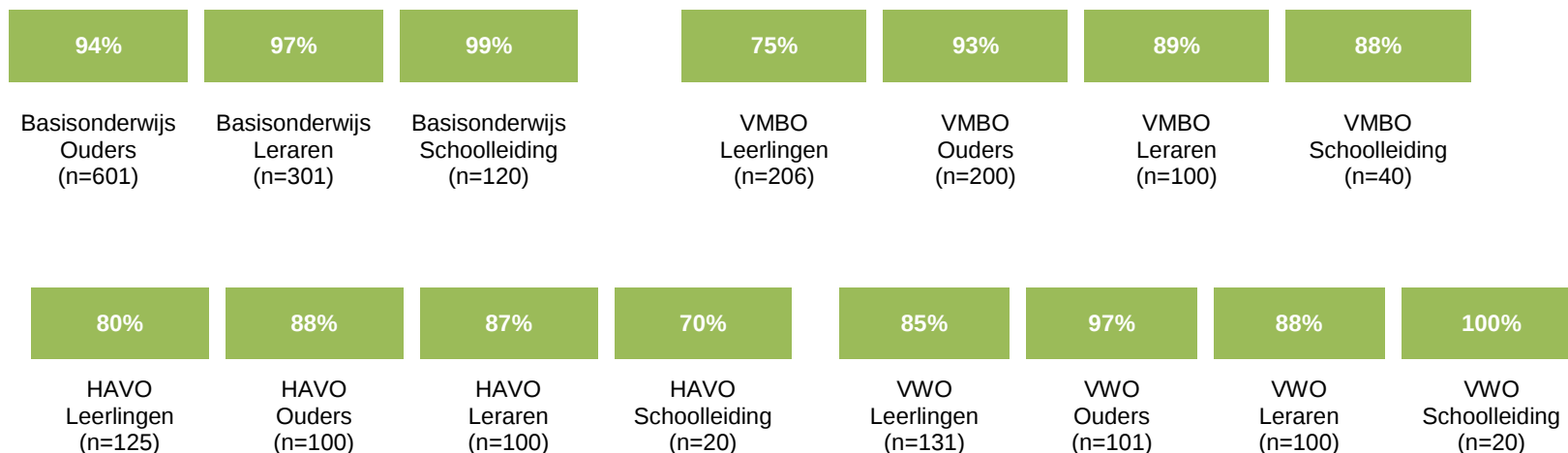
Na deze uitleg is gevraagd in hoeverre het belangrijk gevonden wordt dat scholen zich meer gaan inzetten voor toptalenten in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs, zodat ook deze leerlingen hun talenten zo goed mogelijk kunnen ontwikkelen.

93%	95%	99%	75%	90%	91%	95%	
Basisonderwijs Ouders (n=601)	Basisonderwijs Leraren (n=301)	Basisonderwijs Schoolleiding (n=120)	VMBO Leerlingen (n=206)	VMBO Ouders (n=200)	VMBO Leraren (n=100)	VMBO Schoolleiding (n=40)	
86%	87%	90%	75%	93%	96%	86%	100%
HAVO Leerlingen (n=125)	HAVO Ouders (n=100)	HAVO Leraren (n=100)	HAVO Schoolleiding (n=20)	VWO Leerlingen (n=131)	VWO Ouders (n=101)	VWO Leraren (n=100)	VWO Schoolleiding (n=20)

% = (zeer) belangrijk

Om welk schooltype of onderzoeksgroep het ook gaat: vrijwel iedereen vindt het (zeer) belangrijk dat scholen zich meer gaan inzetten voor toptalenten, zo blijkt. De leerlingen op het VMBO vinden een extra inzet minder belangrijk dan hun ouders en leraren en ook minder belangrijk dan leerlingen op het HAVO en het VWO, maar ook bij hen vindt een grote meerderheid van 75% het (zeer) belangrijk. Een relatief groot aandeel van de verschillende respondentengroepen vindt dit zelfs zeer belangrijk, zoals bijvoorbeeld bij de groep leerlingen die zichzelf inschatten tot de beste 20% van de klas (toptalenten) en bij de groep ouders die inschatten dat hun kind tot deze categorie behoort.

Vervolgens is gevraagd in hoeverre de respondenten het belangrijk vinden dat er voor toptalenten op scholen extra onderwijsaanbod komt (bijvoorbeeld speciale lessen, moeilijker lesstof, vakken op hoger niveau) waardoor ze uitgedaagd worden om optimaal te presteren

% = (zeer)
belangrijk

Ook vindt een zeer grote meerderheid het (zeer) belangrijk dat er voor toptalenten op scholen extra onderwijsaanbod komt (bijvoorbeeld speciale lessen, moeilijker lesstof, vakken op hoger niveau) waardoor ze uitgedaagd worden om optimaal te presteren. Een relatief groot aandeel vindt dit andermaal zelfs zeer belangrijk, dit zien we bijvoorbeeld bij leerlingen die zichzelf inschatten tot de beste 20% van de klas (toptalenten) en bij ouders die inschatten dat hun kind tot deze categorie behoort.

Leerlingen op het VMBO en schoolleiders HAVO vinden dit iets minder belangrijk (75%, respectievelijk 70%), maar ook dan is een overtuigende grote meerderheid voor.

De principes en risico's achter meer aandacht voor toptalent

Extra aanbod en uitdaging voor toptalenten is niet nodig, want deze leerlingen komen er zo ook wel

Meer aanbod en meer uitdagend onderwijs voor toptalenten op scholen zet leerlingen te veel onder druk

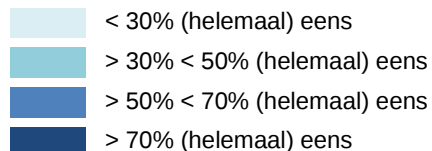
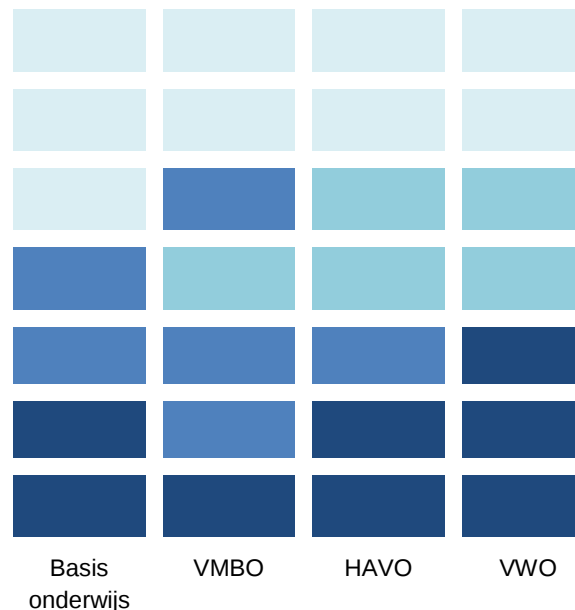
Ik verwacht dat als de beste leerlingen extra aandacht krijgen in de klas, andere kinderen daarvan nadeel ondervinden

Meer uitdagend onderwijs voor toptalent zal de prestaties van andere leerlingen ook naar een hoger niveau tillen

Het is belangrijk dat uitblinken op school wordt gestimuleerd

Als je voor een vak een 8 kan halen, moet je geen genoegen nemen met een 6

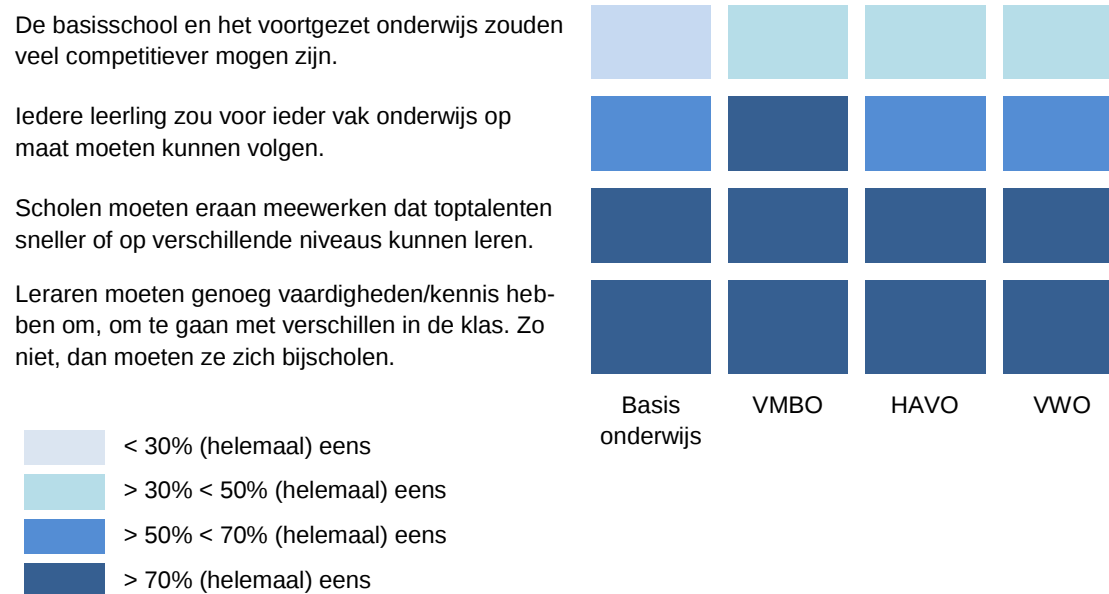
Toptalenten verdienen net zoals kinderen die moeite hebben om mee te komen extra aandacht en uitdaging

De instemming met de laatste stelling (Toptalenten verdienen net zoals kinderen die moeite hebben om mee te komen extra aandacht en uitdaging) is massaal; de instemming met de eerste stelling (Extra aanbod en uitdaging voor toptalenten is niet nodig, want deze leerlingen komen er zo ook wel) minimaal. Er is dus een brede steun voor het hoofdgedachtengoed achter de extra aandacht voor toptalenten.

Hoewel er ook bij het VMBO bij de verschillende onderzoeksgroepen veel steun is voor de basisgedachten achter het voornemen ook veel aandacht aan toptalenten te geven, zien we daar wel de meeste aarzeling. Ongeveer de helft van de leerlingen, ouders, leraren en de schoolleiding bij het VMBO verwacht dat extra aandacht voor toptalent zal leiden tot nadeel voor andere leerlingen.

Bij de groep leerlingen die inschatten dat ze tot de 20% besten in de klas behoren (toptalenten) zien we een iets uitgesprokener reactie op de meeste stellingen. Ook bij ouders die inschatten dat hun kind tot deze categorie behoort zien we dat de reactie op deze stellingen meer uitgesproken is.

Er is zeer brede instemming met het idee scholen er aan te laten meewerken om toptalenten sneller of op verschillende niveaus te laten leren en de uitspraak dat leraren genoeg vaardigheden/kennis moeten hebben om om te gaan met verschillen in de klas. Meer competitie in de basisschool en het voortgezet onderwijs krijgt minder steun, vooral niet bij het basisonderwijs.

Ook hier zien we een iets uitgesprokener reactie op de meeste stellingen bij de groep leerlingen die inschatten dat ze tot de 20% besten in de klas behoren (de toptalenten). Ook bij ouders die inschatten dat hun kind tot deze categorie behoort zien we dat de reactie op deze stellingen meer uitgesproken is.

Prestatiecultuur

Leerlingen

Het is niet voor alle leerlingen een vanzelfsprekendheid dat het leuk is tot de besten te behoren, zo blijkt uit onderstaand overzicht van de antwoorden op een aantal stellingen.

“In welke mate ben je het eens met de volgende stellingen?”

De leerlingen die de beste cijfers halen, krijgen doorgaans minder aandacht van de leraar dan de leerlingen die minder goede cijfers halen	25%	35%	28%
Het is in mijn klas/groep niet stoer om hoge cijfers te halen	31%	18%	16%
Het is leuk om een van de beste leerlingen in de klas/groep te zijn	33%	50%	54%
Ik zou het leuk vinden als de leraar vaker moeilijke stof of meer uitdagende lessen zou geven	33%	27%	24%
Als ik met extra lesstof of moeilijker opdrachten gestimuleerd zou worden om meer uit mijzelf te halen, dan zou ik (veel) betere cijfers halen	36%	27%	20%
Het maakt niet uit of ik hoge cijfers haal, dat levert voor mij niets extra's op	36%	26%	24%
Ik word gestimuleerd om nog meer uit mezelf te halen, ook al sta ik al voldoende	39%	29%	35%
Ik vind het niet belangrijk om zo hoog mogelijke cijfers te halen	40%	30%	27%
Ik zit op een school waar uitblinken kan en mag	46%	54%	73%
	VMBO Leerlingen (n=206)	HAVO Leerlingen (n=125)	VWO Leerlingen (n=131)

% = (helemaal) mee eens

Op het VWO lijkt – volgens de leerlingen – wel een iets sterkere positiviteit te bestaan voor een prestatiecultuur dan bij het HAVO en vooral VMBO. Driekwart van de VWO-leerlingen zegt dat bij hen op school uitblinken mag, bij het VMBO en het HAVO zegt ongeveer de helft dat. Van de VMBO-leerlingen zegt ongeveer een derde dat het leuk is om een van de besten te zijn. Bij het HAVO en VWO geeft de helft dat aan. Ongeveer een derde van de VMBO-leerlingen zegt dat het in hun klas niet stoer is om hoge cijfers te halen, bij de HAVO- en VWO-leerlingen is dat respectievelijk 18% en 16%. Circa een derde van de VMBO-leerlingen zegt dat het niet uitmaakt hoge cijfers te halen omdat dat niet extra's oplevert. Bij de HAVO- en VWO-leerlingen zegt respectievelijk 26% en 24% dat.

Kijken we specifiek naar de groep leerlingen die zichzelf vinden behoren tot de beste 20% van de klas of groep (de toptalenten), dan zien we een uitgesprokener antwoordpatroon. Zo is bijvoorbeeld 46% van de toptalenten het eens met de stelling dat de leerlingen die de beste cijfers halen doorgaans minder aandacht krijgen dan de leerlingen die minder goede cijfers halen.

Ouders

De percentages ouders die denken dat het bij hun kind op school niet stoer is om hoge cijfers te halen liggen lager dan bij de leerlingen. Van de ouders met een kind op het VMBO zegt 13% dat, bij HAVO-ouders 15% en bij VWO-ouders 6%. Ook bij basisschoolouders denkt 6% dat het bij hun kind op school niet stoer is om hoge cijfers te halen.

In welke mate bent u het eens met de volgende stellingen?

Het is in de klas van mijn kind niet stoer om hoge cijfers te halen	6%	13%	15%	6%
Mijn kind verveelt zich regelmatig in de les, omdat het niveau te gemakkelijk is	20%	19%	13%	22%
Ik vind het niet belangrijk dat mijn kind zo hoog mogelijke cijfers haalt	31%	32%	32%	26%
Als mijn kind met extra lesstof of moeilijker opdrachten gestimuleerd zou worden om meer uit zich zelf te halen, dan zou hij/zij (veel) betere cijfers halen	33%	28%	24%	32%
Mijn ervaring is dat mijn kind wordt gestimuleerd om nog meer uit zichzelf te halen, ook al staat hij/zij al voldoende	41%	45%	38%	40%
Mijn kind krijgt voldoende aandacht en tijd van zijn/haar leraren om het beste uit zichzelf te halen	47%	59%	47%	53%
Mijn ervaring is, dat de kinderen die uitblinken doorgaans minder aandacht krijgen in de klas omdat zij zich zelf wel redden	49%	43%	44%	56%
Mijn kind krijgt onderwijs dat hem/haar genoeg uitdaging biedt om het beste uit zichzelf te halen	52%	66%	60%	62%
Ik vind dat leerlingen les moeten krijgen op het niveau dat ze uitdaagt het beste uit zichzelf te halen	86%	82%	82%	90%
	Basis onderwijs ouders (n=601)	VMBO ouders (n=200)	HAVO ouders (n=100)	VWO ouders (n=101)

% = (helemaal) mee eens

Vrijwel alle ouders vinden dat leerlingen les moeten krijgen op het niveau dat ze uitdaagt het beste uit zichzelf te halen. Toch vindt ongeveer een derde tot een kwart van de ouders het niet belangrijk dat hun kind zo hoog mogelijke cijfers haalt. Anderzijds zijn er aanwijzingen dat een aanzienlijk deel van de ouders meent dat er meer gedaan zou kunnen worden aan het prestatief stimuleren van hun kind. Telkens een minderheid (van rond de 40%) vindt dat hun kind voldoende wordt gestimuleerd om nog meer uit zichzelf te halen, ook al staat hij/zij voldoende. Ongeveer een derde van de ouders (basisschool 33%, VMBO 28%, HAVO 24%, VWO 32%) meent dat als hun kind met extra lesstof of moeilijker opdrachten gestimuleerd zou worden om meer uit zichzelf te halen, hij/zij (veel) betere cijfers zou halen.

Ongeveer de helft van de ouders meent dat kinderen die uitblinken doorgaans minder aandacht krijgen. Ongeveer 20% van de ouders van kinderen op het basisonderwijs, het VMBO en het VWO meent dat hun kind zich regelmatig verveelt in de les omdat het niveau te makkelijk is. Ouders van HAVO-leerlingen zeggen dit iets minder vaak.

Ouders die hun kind rekenen tot de beste 20% van de klas (de toptalenten), zijn het veel vaker eens met de stellingen over vervelen in de klas en over het krijgen van minder aandacht in de klas omdat ze zichzelf wel redden, dan de andere ouders. Zo zegt 35% van de ouders van topgetalenteerde kinderen dat hun kind regelmatig in de klas verveelt omdat het te makkelijk is, van de andere ouders van leerlingen die dus niet tot de 20% besten gerekend worden zegt 12% dat over hun kind.

Docenten

Ook ongeveer een derde van de VMBO-docenten vindt – net als de leerlingen – dat er op school een sfeer heerst waarbij het niet stoer is om hoge cijfers te halen. Van de docenten op het HAVO vindt – en dat is sterker dan de leerlingen en ouders dat doen – bijna een derde dat het niet stoer gevonden wordt hoge cijfers te halen. Ongeveer een vijfde van de VWO-docenten zegt dat het niet stoer gevonden wordt hoge cijfers te halen. Dat lijkt op wat de VWO-leerlingen zelf zeggen, maar duidelijk hoger dan de ouders van VWO-leerlingen denken.

Docenten in het voortgezet onderwijs maken in minderheid een onderscheid in prestatieniveaus om vervolgens het onderwijs daarop aan te passen (VMBO 31%, HAVO 22%, VWO 25%). In lijn daarmee: ongeveer de helft van de docenten in het voortgezet onderwijs geeft aan dat hun toptalenten minder aandacht krijgen omdat zij zich zelf wel redden (VMBO 51%, HAVO 51%, VWO 48%). Leraren in het basisonderwijs zijn daar in minder grote getale van overtuigd (38%). In het basisonderwijs maken de docenten veel meer (78%) dan de leraren in het voortgezet onderwijs onderscheid in prestatieniveaus en passen zij het onderwijs daarop aan. Ongeveer de helft van de docenten in het basisonderwijs denkt (53%) dat hun toptalenten voldoende uitdagend onderwijs krijgen.

In alle onderwijstypen krijgen de leerlingen die minder goed meekomen volgens een meerderheid van de docenten de meeste aandacht (basisonderwijs 55%, VMBO 61%, HAVO en VWO 57%). Verveling komt vooral op het HAVO en het VWO voor, minder in het VMBO en het minst in het basisonderwijs (basisonderwijs 23%, VMBO 32%, HAVO 49% en VWO 44%).

In het basisonderwijs maken de docenten veel meer (78%) dan de leraren in het voortgezet onderwijs (VMBO 45%, HAVO 28%, VWO 29%) onderscheid in prestatieniveaus en passen zij het onderwijs daarop aan. Ongeveer de helft van de docenten in het basisonderwijs denkt (53%) dat hun toptalenten voldoende uitdagend onderwijs krijgen. Docenten in het voortgezet onderwijs hebben die overtuiging in veel mindere mate (VMBO 31%, HAVO 22%, VWO 25%). In lijn daarmee: ongeveer de helft van de docenten in het voortgezet onderwijs geeft aan dat hun toptalenten minder aandacht krijgen omdat zij zich zelf wel redden (VMBO 51%, HAVO 51%, VWO 48%). Leraren in het basisonderwijs zijn daar in minder grote getale van overtuigd (38%). In alle onderwijstypen krijgen de leerlingen die minder goed meekomen volgens een meerderheid van de docenten de meeste aandacht (basisonderwijs 55%, VMBO 61%, HAVO en VWO 57%). Verveling komt vooral op het HAVO en het VWO voor, minder in het VMBO en het minst in het basisonderwijs (basisonderwijs 23%, VMBO 32%, HAVO 49% en VWO 44%).

Schoolleiding

Net zoals bij de docenten vinden ook de schoolleiders in het basisonderwijs in een duidelijke meerderheid (78%) dat onderscheid wordt gemaakt naar prestatieniveaus en dat het onderwijs daarop wordt aangepast. In het voortgezet onderwijs is daar in duidelijke zin minder sprake van (VMBO 48%, HAVO 35%, VWO 30%).

Extra aandacht voor toptalenten: de beleving van deze toptalenten zelf en hun ouders*Toptalenten (leerlingen)*

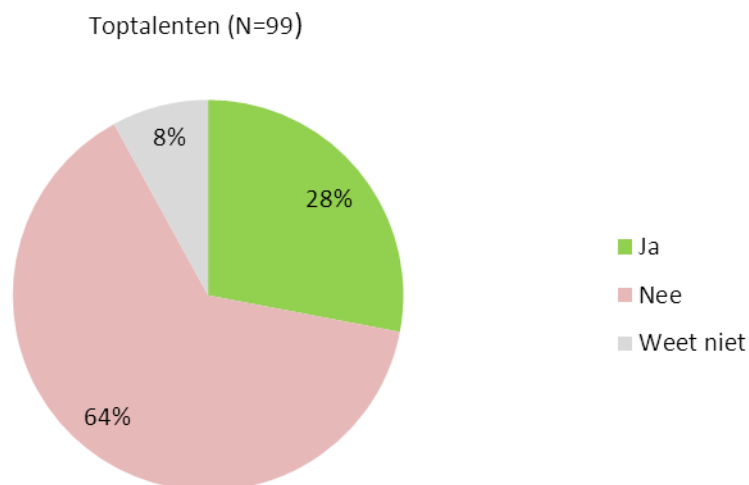
Om een indicatie te krijgen van de beleving onder de groep potentiële 'toptalenten', is in het onderzoek een selectie gemaakt leerlingen die zichzelf inschatten als behorend tot de beste 20 procent van hun klas/groep (gemiddeld 21% van alle ondervraagde leerlingen rekent zichzelf hiertoe).

Bijna een kwart van alle leerlingen in het voortgezet onderwijs verveelt zich vaak of bijna altijd, omdat de lesstof te makkelijk is of hij/zij eerder klaar is dan de rest, en een kwart verveelt zich zelden of nooit. Van de toptalenten verveelt 56% zich vaak of bijna altijd omdat de lesstof te makkelijk is of omdat hij/zij eerder klaar is dan de rest.

Van de toptalenten in het voortgezet onderwijs voelt de helft zich op school niet voldoende of helemaal niet uitgedaagd om er uit te halen wat in hen zit.

Bijna twee derde van de toptalenten (64%) zegt op school *geen extra aandacht en uitdaging te krijgen* omdat ze tot de betere leerlingen behoren. In de gevallen waarin wel sprake is van extra aanbod en uitdaging sluit dat meestal voldoende of goed aan bij wat deze leerlingen willen. De toptalenten die *geen* extra aanbod krijgen, zeggen in meerderheid (64%) een dergelijk extra aanbod te missen. Uiteindelijk gaat het dus om 41% van de toptalenten die geen extra aanbod krijgt maar dat tegelijkertijd wel mist.

Krijg je omdat je tot de betere leerlingen behoort extra aanbod en uitdaging op jouw school?

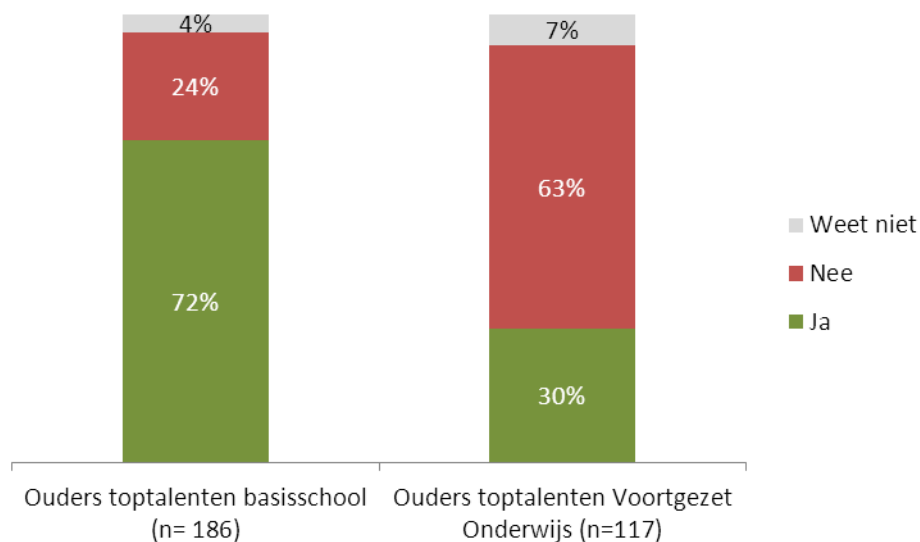
Ouders van toptalenten

Bijna 20% van alle ouders van schoolgaande kinderen, denkt dat hun kind zich wel eens verveelt in de klas omdat het niveau te makkelijk is of omdat hij/zij eerder klaar is dan de rest. Van de ouders die inschatten dat hun kind tot de beste 20% van de klas behoort, denkt 35% dat hun kind zich wel eens verveelt.

Van deze groep ouders van toptalenten meent 29% dat hun kind niet voldoende wordt uitgedaagd om er uit te halen wat er in zit.

Aan de ouders van deze toptalenten is gevraagd of hun kind daadwerkelijk extra aanbod en uitdaging krijgt op school. Van hen geeft 56% aan dat hun kind inderdaad extra aanbod en uitdaging krijgt op school en daar volgens een grote meerderheid ook gebaat bij is. De verschillen tussen het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs zijn evenwel groot. De ouders van toptalent in het primair onderwijs zijn in meerderheid van mening dat hun kind extra aanbod en uitdaging krijgt (72%) terwijl de ouders van leerlingen in het voortgezet onderwijs dat in minderheid vinden (30%). De ouders die aangeven dat hun topgetalenteerde kind *geen* extra aanbod en uitdaging krijgt, vinden dat hun kind daar wel gebaat bij zou zijn, zo zegt eveneens een ruime meerderheid.

Krijgt uw kind extra aanbod en uitdaging op school?

Extra aandacht voor toptalenten: de beleving van leraren en schoolleiders

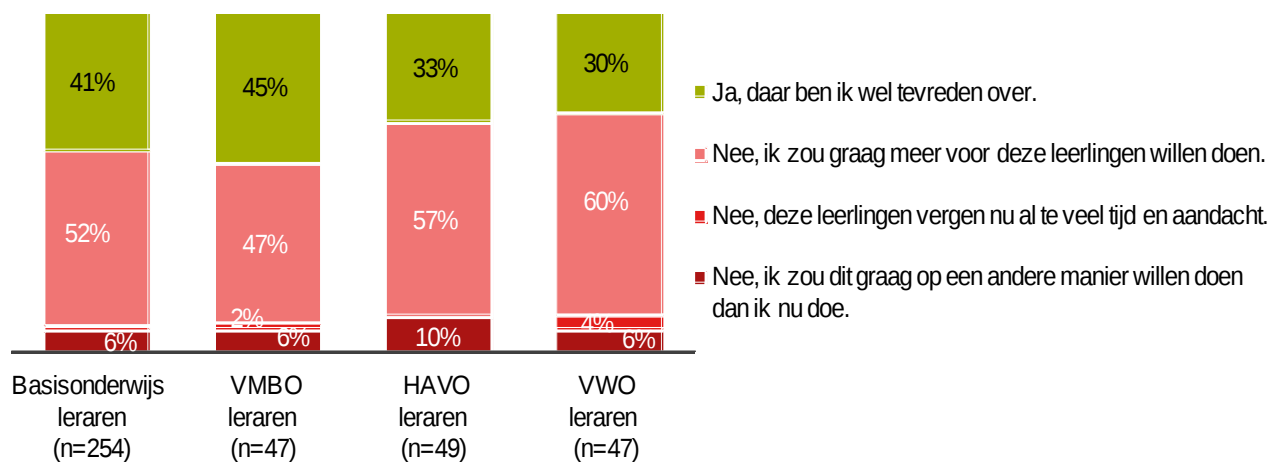
Hoewel de percentages natuurlijk niet overeenkomen, liggen de uitspraken van de leraren over de speciale aandacht die zij wel of niet aan toptalent geven wel in lijn met de observaties van de leerlingen en de ouders.

Ongeveer de helft van de docenten op het voortgezet onderwijs geeft aan geen speciale aandacht te besteden aan toptalenten (VMBO: 53%, HAVO: 51%, VWO: 53%), de anderen doen dat wel.

In het basisonderwijs is er meer aandacht voor toptalent: 85% van de docenten geeft aan speciale aandacht aan hen te geven. In veruit de meeste gevallen bestaat die extra aandacht uit meer uitdagende opdrachten en extra taken als het reguliere werk af is. Ook worden wel, maar in iets mindere mate, uitdagende opdrachten gegeven buiten de lessen om. In het basisonderwijs wordt met de meest getalenteerde leerlingen relatief vaak in een aparte (plus)klas gewerkt of in een apart groepje in de klas.

Een grote groep docenten zou graag meer willen doen voor hun toptalenten. Vrijwel geen docent vindt dat deze leerlingen nu al te veel tijd en aandacht kosten.

Bent u in het algemeen tevreden over hetgeen u doet in uw lessen voor de toptalenten?

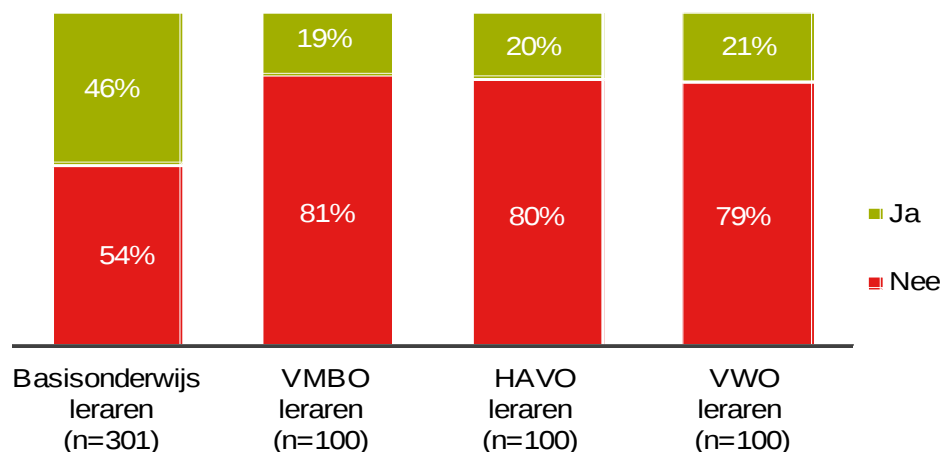

Telkens een meerderheid van de docenten geeft aan meer te willen doen voor de meest getalenteerde leerlingen.

De meeste docenten vinden desgevraagd zelf dat zij over voldoende vaardigheden beschikken om hun toptalenten het onderwijs te geven dat hen uitdaagt. In het basisonderwijs is een relatief grote groep docenten die meent over onvoldoende vaardigheden te beschikken.

Een meerderheid (basisschool 54%, VMBO 81%, HAVO 80%, VWO 79%) vindt dat de *school niet voldoende faciliteiten biedt* om uitdagend onderwijs aan topgetalenteerde leerlingen te kunnen geven. De schoolleidingen op het basis- en voortgezet onderwijs vinden evenwel in een grote meerderheid dat de school de leraren stimuleert om uitdagend onderwijs te bieden. Een meerderheid is ook van mening dat de school extra instrumenten biedt aan de leraren om uitdagend onderwijs te kunnen bieden. Eveneens heeft een meerderheid de overtuiging er voor te zorgen dat de leraren voldoende opgeleid en toegerust zijn om uitdagend onderwijs te kunnen bieden aan topgetalenteerde leerlingen.

Vindt u dat de school voldoende faciliteiten en ondersteuning biedt om als leerkracht uitdagend onderwijs te kunnen bieden aan de toptalenten?

Iets meer dan de helft van de docenten in het basisonderwijs vindt dat de school hen onvoldoende faciliteiten biedt om als leerkracht uitdagend onderwijs te kunnen bieden aan de toptalenten. In het voortgezet onderwijs meent circa 80% dat de school hen onvoldoende faciliteert.

Hoewel de schoolleidingen in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs in meerderheid vinden dat zij de leraren stimuleren om uitdagend onderwijs te bieden, zij ook de overtuiging hebben de leraren extra instrumenten aan te reiken om uitdagend onderwijs te bieden, is *slechts een minderheid van de schoolleidingen tevreden over wat zij doen*. Bij het VWO in een overgrote meerderheid van mening dat *zij graag meer zouden willen doen voor de leraren als het gaat om uitdagend onderwijs bieden aan toptalenten*.

De docenten die zeggen voldoende gefaciliteerd te worden, geven aan dat dit vooral om intercollegiale kennisdeling gaat en het volgen van cursussen (in het basisonderwijs, het HAVO en het VWO). Dat blijkt ook uit de antwoorden van de schoolleidingen. De docenten die zeggen niet ondersteund te worden door school hebben achtereenvolgens in aflopende mate behoefte aan cursussen, methodeontwikkeling en kennisdeling met collega's.

Haalbaarheid

In het onderzoek is ook een aantal vragen gesteld naar de haalbaarheid van het door vrijwel iedereen gewenste extra aandacht en uitdaging voor de beste leerlingen.

Van leraren wordt al zoveel gevraagd, dat er geen tijd meer is voor extra aandacht en uitdagend onderwijs voor toptalenten.

Op mijn school is het niet haalbaar om elk kind het onderwijs te geven dat het nodig heeft.

Op mijn school hebben de meeste leraren voldoende vaardigheden om elk kind onderwijs te geven dat het nodig heeft.

40%	60%	46%	39%	42%	78%	40%
35%	45%	33%	43%	40%	61%	13%
40%	61%	56%	47%	42%	42%	38%
Basisonderwijs Ouders (n=601)	Basisonderwijs Leraren (n=301)	Basisonderwijs Schoolleiding (n=120)	VMBO Leerlingen (n=206)	VMBO Ouders (n=200)	VMBO Leraren (n=100)	VMBO Schoolleiding (n=40)

Van leraren wordt al zoveel gevraagd, dat er geen tijd meer is voor extra aandacht en uitdagend onderwijs aan toptalenten.

Op mijn school is het niet haalbaar om elk kind het onderwijs te geven dat het nodig heeft.

Op mijn school hebben de meeste leraren voldoende vaardigheden om elk kind onderwijs te geven dat het nodig heeft.

30%	38%	89%	50%	31%	35%	78%	20%
39%	32%	72%	35%	41%	34%	56%	15%
39%	38%	46%	25%	53%	49%	44%	45%
HAVO Leerlingen (n=125)	HAVO Ouders (n=100)	HAVO Leraren (n=100)	HAVO Schoolleiding (n=20)	VWO Leerlingen (n=131)	VWO Ouders (n=101)	VWO Leraren (n=100)	VWO Schoolleiding (n=20)

%	= (helemaal) mee eens
< 30% (helemaal) eens	
> 30% < 50% (helemaal) eens	
> 50% < 70% (helemaal) eens	
> 70% (helemaal) eens	

Veel ondervraagden menen dat er van leraren al zoveel wordt gevraagd dat er geen tijd meer is voor extra aandacht en uitdagend onderwijs voor toptalenten. Bij de docenten in het basisonderwijs, het VMBO, het HAVO en het VWO is een meerderheid deze mening toegedaan (respectievelijk 60%, 78%, 89% en 78%). De schoolleidingen denken daar bij alle onderwijstypen positiever over.

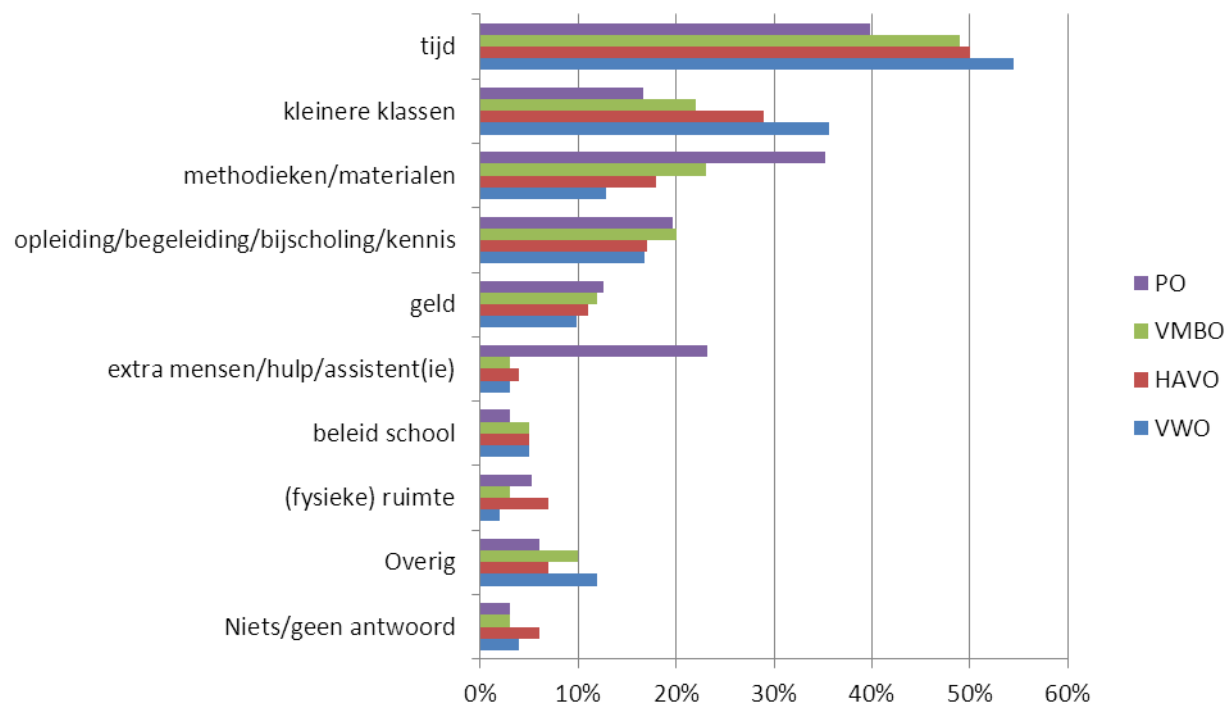
Bij de docenten op het VMBO, HAVO en VWO vindt een meerderheid (van respectievelijk 61%, 72% en 56%) dat het *op de eigen school niet haalbaar is* om elk kind het onderwijs te geven dat het nodig heeft. Bij de leraren op het basisonderwijs vindt 45% dat.

Er bestaat ook twijfel over de *vaardigheden van de meeste docenten om elk kind het onderwijs te geven dat het nodig heeft*. Die twijfel is er bij alle onderzoeksgroepen; alleen bij de leerlingen op het VWO heeft een krappe meerderheid (53%) de overtuiging dat de meeste leraren voldoende vaardigheden hebben. NB Het merendeel van de leraren vindt overigens zelf wèl over voldoende vaardigheden te bezitten om ook aan toptalenten het onderwijs te geven dat hen optimaal uitdaagt (58% in PO, 68% VMBO, 67% HAVO, 79% VWO).

Bij de stellingen over gebrek aan tijd en haalbaarheid op school is er op alle niveaus van het VO een behoorlijke discrepantie tussen de schoolleiders, die hier veel mindere mate een probleem zien, en de leraren, die de stellingen juist in meerderheid onderschrijven.

In dit onderzoek is een open vraag voorgelegd aan alle leraren: “Wat heeft u nodig om extra aandacht en uitdagend onderwijs te kunnen geven aan toptalenten?”.

Het eerste dat opvalt is dat bijna alle leraren hierop een min of meer uitvoerig antwoord hebben gegeven in hun eigen bewoording. Wanneer deze antwoorden handmatig ge-codeerd worden in (globale) antwoordcategorieën, levert dat het volgende beeld op:

Het beeld uit de stellingen eerder in deze paragraaf dat leraren te weinig tijd hebben om extra aandacht en uitdagend onderwijs te kunnen geven aan toptalenten wordt bevestigd. Naarmate het schooltype hoger is, vormt het tekort aan tijd vaker een probleem. Hetzelfde geldt voor de omvang van de klassen. Bij het basisonderwijs blijkt het tekort of het gebrek aan methodieken en materialen en het gebrek aan mankracht een groter obstakel te vormen voor extra aanbod voor toptalenten dan bij het voortgezet onderwijs.

Overigens blijkt uit de open antwoorden dat bovenstaande categorieën in grote mate met elkaar samenhangen -ze worden vaak in één en dezelfde adem genoemd- en dat verreweg het overgrote deel van de antwoorden is te clusteren onder de noemer ‘meer capaciteit’.

Op basis van veel met name kwalitatief onderzoek in focusgroepen weten wij dat docenten vaak in reactie op nieuwe plannen en inzichten zeggen daar geen tijd voor te hebben en ook wijzen op de onhaalbaarheid van de voorgelegde plannen. Die reactie moet lang niet altijd begrepen worden als verzet tegen de nieuwe plannen en inzichten, maar voortkomen uit de volheid van de agenda van de docenten. Die interpretatie is ook hier voor de hand liggend. Nagenoeg alle leraren vinden het immers (zeer) belangrijk extra aandacht en uitdaging aan topgetalenteerde leerlingen te geven.

Hoofdconclusies

Er is brede steun voor het hoofdgedachtengoed achter de extra inzet en aandacht voor toptalenten. Om welk schooltype of onderzoeksgroep het ook gaat: vrijwel iedereen vindt het (zeer) belangrijk dat scholen zich meer gaan inzetten voor toptalenten, zo blijkt. Ook vindt een zeer grote meerderheid het (zeer) belangrijk dat er voor toptalenten op scholen extra onderwijsaanbod komt (bijvoorbeeld speciale lessen, moeilijker lesstof, vakken op hoger niveau) waardoor ze uitgedaagd worden om optimaal te presteren.

In de praktijk blijkt dat met name op het voortgezet onderwijs de toptalenten zich niet (voldoende) uitgedaagd voelen. Een ruime meerderheid van de toptalenten zegt op school geen extra aandacht en uitdaging te krijgen (VMBO 63%, HAVO 71% , VWO 64%). Op de basisschool wordt volgens de ouders meer dan op het voortgezet onderwijs extra aanbod en uitdaging gegeven aan toptalenten; 55% van de ouders van de toptalenten meent dat daar sprake van is. De uitspraken van de leraren over de speciale aandacht die zij wel of niet aan toptalent geven liggen in lijn met de observaties van de leerlingen en de ouders. Leraren in het primair onderwijs doen dat in grote meerderheid (85%) wel, zo zeggen zij zelf. Een meerderheid van de leraren geeft evenwel aan graag meer te willen doen voor hun toptalenten.

Het is niet voor alle leerlingen een vanzelfsprekendheid dat het leuk is tot de besten te behoren. Op het VWO lijkt – volgens de leerlingen – wel een iets sterkere positiviteit te bestaan voor een prestatiecultuur dan bij het HAVO en vooral VMBO. Driekwart van de VWO-leerlingen zegt dat bij hen op school uitblinken mag; bij het VMBO en het HAVO zegt ongeveer de helft dat. Docenten in het voortgezet onderwijs maken naar eigen zeggen in minderheid een onderscheid in prestatieniveaus om vervolgens het onderwijs daarop aan te passen (VMBO 31%, HAVO 22%, VWO 25%).

De schoolleidingen op het basis- en voortgezet onderwijs vinden in een grote meerderheid dat de school de leraren stimuleert om uitdagend onderwijs te bieden. Een meerderheid van de leraren vindt echter dat de school niet voldoende faciliteiten biedt om uitdagend onderwijs aan topgetalenteerde leerlingen te kunnen geven (basisschool 54%, VMBO 81%, HAVO 80%, VWO 79%).

Er is niet zomaar ruimte in de agenda's van docenten om extra aandacht en uitdaging te bieden. Een meerderheid van de docenten in het voortgezet onderwijs vindt dat het op de eigen school niet haalbaar is om elk kind het onderwijs te geven dat het nodig heeft (VMBO 61%, HAVO 72% en VWO 56%). Bij de leraren op het basisonderwijs vindt 45% dat. Er bestaat ook twijfel over de vaardigheden van de meeste docenten om elk kind het onderwijs te geven dat het nodig heeft.

Steekproef en weging

De steekproef is getrokken uit het internetpanel panel van GfK Intomart. In onderstaande tabel zijn de aantallen gerealiseerde interviews weergegeven. Deze zijn binnen de vier groepen respondenten ongeveer conform de populatieverhoudingen – vandaar het relatief lage aantal waarnemingen onder schoolleiders. Dat geldt niet voor de leraren in het havo en vwo, de gestelde targets (die met de gerealiseerde aantallen interviews zijn gehaald) zijn verhoudingsgewijs twee keer zo hoog als de populatieaantallen. Daarvoor is gekozen om voor beide groepen docenten met een redelijke precisie uitspraken te kunnen doen. Bij de leerlingen in het VMBO is de gestelde target van n=250 niet helemaal gehaald. In de weging die is toegepast is gecorrigeerd voor deze discrepanties.

Het veldwerk voor dit onderzoek is uitgevoerd in de eerste twee weken van december 2013.

		n
leerlingen	vmbo	206
	havo	125
	vwo	131
leraren	po	301
	vmbo	100
	havo	100
	vwo	100
schoolleiders	po	120
	vmbo	40
	havo	20
	vwo	20
ouders	po	601
	vmbo	200
	havo	100
	vwo	101

Tenslotte

Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met het kwaliteitssysteem van GfK Intomart dat is gecertificeerd volgens de normen van NEN-EN-ISO 9001, ISO 20252 en ISO 26362. GfK Intomart onderschrijft de gedragsregels van E.S.O.M.A.R. (European Society for Opinion and Market Research) en is lid van de brancheorganisatie MOA (zie <http://www.moaweb.nl>)

Het is toegestaan de uitkomsten van onderzoek extern te publiceren. Wel dient in dat geval bij de onderzoeksresultaten als bron " GfK Intomart december 2013" te worden vermeld. Exclusiviteit van verzamelde gegevens is gebaseerd op de Gedragscode van de MOA, art. 5 (zie <http://www.moaweb.nl>).